

PAGINA 4

Ruim baan voor pioniers

PAGINA 5

Theo Hettema zoekt ideeën

PAGINA 8

Lutheragenda: bier en film

EN VERDER: Nieuw licht op koning Herodes ■ Essay: Oppassen voor missionaire flinkheid ■ Geloven volgens Kierkegaard ■ Interview: Hilly Merx

Hoe kunnen we voor ouderen zorgen?

‘Voltooid leven’, lastig om over te praten

REPORTAGE ‘Voltooid leven’, daar ging het over op een gespreksavond in Benoordenhout. Vragen te over. ‘Waarom willen we tegenwoordig lijden vermijden?’

AFGELOPEN HERFST MAAKTE HET kabinet bekend dat het recht wil doen aan de wens van oude mensen die hun leven voltooid achten. Ze moeten onder strenge condities en begeleiding hulp kunnen krijgen bij zelfdoding, is het idee. Het is nog onduidelijk of en wanneer het kabinet met een wetsontwerp hierover wil komen.

Pastoor Ad van der Helm van de Parochie Maria Sterre der Zee hield een preek over dit thema. Een parochiaan, huisarts en deskundige op het gebied van medisch-ethische vraagstukken, hoorde die preek en werd erdoor geraakt. ‘Ik ging naar huis en toen heb ik dezelfde dag nog opgeschreven waar ik in de kerk eens verder over wilde praten.’

Vanavond is er een bijeenkomst in de Paschaliskerk (Benoordenhout) met zo’n vijftig bezoekers. De huisarts geeft een overzicht van de verschillen tussen euthanasie, palliatieve sedatie en een doodswens zonder medische

‘Barmhartigheid is een uitdaging’

grondslag. Ze blikt terug op discussies over euthanasie en ‘voltooid leven’ die in Nederland al veertig jaar spelen. Ze wil vragen oproepen: ‘We geven steeds vaker te kennen dat we zelf willen beslissen wanneer het leven klaar is. Maar is autonomie iets individueels of staat het altijd in relatie tot anderen?’

FOTOGRAFIE: MATTHIJS TERMEER

Bestaat er ouderdom zonder gebreken?

Barmhartigheid is een uitdaging voor de kerk. Hoe zijn we barmhartig tegenover mensen die lijden aan het leven? Hoe doen we deze mensen recht? Be-

staat er wel ouderdom zonder gebreken?

Lees verder op pagina 2

Nieuwe rubriek: Verse theologie

Met ingang van dit nummer brengt *Kerk in Den Haag* een rubriek, gewijd aan nieuwe inzichten in de theologische wetenschap. Medewerkers van KDH geven in het kort de gedachtegang weer van een verrassende of belangwekkende publicatie van een bekende of onbekende man of vrouw, die in het ‘denken over God’ nieuwe wegen wijst.

In dit nummer, pagina 7: Rienk Lanooy over de theorie van Taede Smedes.

Jaarlijkse actie weer van start

Vijf redenen om niet aan Kerkbalans te geven

FOTOGRAFIE: MARGOT C. BERENDS

Uw hulp legt gewicht in de schaal.

ACHTERGROND Januari is de maand van Kerkbalans, de jaarlijkse financiële actie van alle Nederlandse kerken. Ook de Haagse kerken doen eraan mee. Met ontroerende aanbevelingsbrieven en kleurige folders. Maar waarom zou u eigenlijk geld aan Kerkbalans geven? Hieronder vijf argumenten om niet mee te doen.

1. Ik kom nauwelijks in de kerk.

Dat is uw keuze. Maar misschien vindt u het wel belangrijk dat de kerk bestaat. Als onderdeel van een veelzijdig stadsleven. Vergelijk het met milieucities van Greenpeace. Waarschijnlijk gaat u niet zelf in een rubberbootje de zee op. Maar als sympathisant wilt u wel het goede doel steunen. Zo is het ook met de kerk. Velen vinden er inspiratie en de kerk doet belangrijk werk in de hele stad. Dat kan alleen doorgaan

als veel goedwillende Hagenaars hun portemonnee trekken.

2. In onze gesecculariseerde stad is de kerk een aflopende zaak.

Dat had u gedacht. Den Haag telt vele tienduizenden gelovigen van christelijke huize. Hun aantal neemt eerder toe dan af. In de stad floreren ruim honderdvijftig kerken. Het zijn kleinere en ook grotere gemeenschappen, alle met hun eigen traditie, achtergrond, profiel en wijze van geloven. Persoonlijk onmisbaar voor veel Hagenaars. Daardoor kleuren ze mede het stadsleven als geheel in.

3. Ik stop af en toe vijf euro in de collecte. Dat is toch wel genoeg?

Als u niet veel te besteden hebt, is vijf of twintig euro een prachtige gift. Van anderen wordt een substantiële bijdra-

ge verwacht. Vroeger werd gezegd: een bedrag van veertien dagen ‘schoon’ salaris is voor de kerk. Wees eerlijk voor u zelf: hoeveel geeft u uit aan vakanties, etentjes, terrasjes, luxeartikelen, cultuur? En hoeveel aan geestelijke ontwikkeling? Denk er serieus over na de kerk op het lijstje met basisuitgaven te zetten, hoe gek u dat misschien in de oren klinkt. O ja, giften aan een kerk zijn aftrekbaar bij de inkomstenbelasting.

4. De kerk is rijk genoeg.

Was dat maar waar. Anders dan in bijvoorbeeld Duitsland krijgt de kerk in Nederland geen structurele overheids-subsidie. Al het werk, het in stand houden van de prachtige, beeldbepalende gebouwen en alle salarissen zijn afhankelijk van giften. Daarom is de jaarlijkse actie Kerkbalans van groot belang. De meeste kerken hebben enige reserves, gelukkig wel, maar die zijn broodnodig om het werk in de stad mogelijk te maken. De kerken in Den Haag zijn buitengewoon actief op velerlei terrein. Om dat werk ook dit jaar voort te zetten, zijn royale giften onontbeerlijk.

5. Ik krijg nooit een brief over Kerkbalans.

Dat is nou jammer. De kerken zijn gewend al hun actieve leden aan te schrijven. Maar als u eind januari nog geen brief hebt gekregen en u wilt toch bijdragen, kunt u ook uit eigen beweging een gift overmaken. Graag zelfs. Ga naar de website van een kerk waarmee u zich verwant voelt, of die bij u in de buurt staat.

NB. Als u tot hier gekomen bent met lezen, begrijpt u dat de kop boven dit stukje eigenlijk had moeten luiden: ‘Vijf redenen om juist wel, en met volle overtuiging, aan Kerkbalans te geven’.

JAN GOOSSENSSEN

LID COMMISSIE GELDWERFING
PROTESTANTSE GEMEENTE DEN HAAG.

Lachen en geloven met filosofen

Dr. Johan Goud (religie en zingeving) wil met belangstellenden, door de ogen van bekende filosofen, nadenken over ‘lezen, lachen en geloven’. Goud: ‘Veel moderne kunst wil ons niet langer helpen om boven alles uit te stijgen, maar liever raken en te denken geven. Ze voert strijd tegen wat te voorspellen en te verwachten is. Dingen worden daarom vervormd en onherkenbaar gemaakt, gefragmenteerd en op een andere manier in elkaar gezet, of geabstraheerd tot iets dat alleen nog maar anders is. Hetzelfde geldt voor hedendaagse filosofen en theologen. Ze zoeken naar inzichten en geloofs-ideeën die ons uit balans brengen, onszelf leren relativiseren, de werkelijkheid in ander licht te plaatsen. Drie typisch menselijke activiteiten – het lezen, lachen en geloven – confronteren ons evenzo met onze betrekkelijkheid en plaatsen ons voor verrassingen.’

MAANDAGEN 16 (LEZEN) EN 30 (LACHEN) JANUARI, 13 FEBRUARI (GEOVEN); 20 UUR. REMONSTRANTSE KERK.

Uitnodiging van Kerk in Den Haag

Lezers van *Kerk in Den Haag* zijn van harte uitgenodigd om met de redactie en alle medewerkers een toast uit te brengen op het nieuwe jaar. Een feestelijke middag met hapjes, drankjes, muziek en een gesproken column. Graag tot ziens!

ZONDAG 29 JANUARI, 16-18 UUR.
AANDACHTSCENTRUM, SCHOOLSTRAAT 18.

Van niets naar gelovig (2)

Eerste keer naar de kerk: 'Mag ik wel bewegen?'

INTERVIEW Serie over mensen die voorheen onverschillig of anti tegenover geloven en kerk(gang) stonden, maar toch het kerkleven gingen waarderen. Deze keer: de van huis uit ongelovige Henny Warnink.

KIJK, VIA DEZE ZIJDEUR KWAM ik binnen en toen ben ik hier gaan zitten: bank 21 op de eerste plek.' Henny Warnink (61) loopt door de Kloosterkerk en laat zien hoe zij in 2007 voor het eerst het protestante gebedshuis betrad. Angst-

'Het leek alsof ik in het licht werd gezet'

zweet had ze, over haar hele lijf. Want naar een kerk gaan en bidden? Daar had ze tot dat moment nog niet van gehoord. Ja, ze had op een christelijke basisschool gezeten, maar dat was waarschijnlijk omdat die het dichtst bij hun huis was. Maar wat vond ze het eng om de kerk binnen te stappen. Want hoe zijn de regels? Wanneer moet je staan? Mag je überhaupt wel bewegen? Het waren vragen waar de van oorsprong Rotterdamse geen antwoord op had.

Henny Warnink in de Kloosterkerk: 'Ik dacht alleen maar: wat overkomt mij nu?'

nooit had opengeslagen. Ik voelde dat ik dat moest lezen. Elke ochtend kwam in het verhaal dat ik las, een naam voor: Abraham, Mozes en Mohammed. Drie bekende gelovigen die hun vertrouwde land achter zich laten. Ik voelde toen zo'n ontzettende warmte. Ik heb drie kinderen gekregen, maar deze ervaring was nog intenser. Zo ongelooflijk veel liefde ervoer ik, het leek alsof ik in het licht werd gezet. In de dagen erna ging dat gevoel niet meer weg. Ik moest er dus wat mee.' Via via kwam ze in de Kloosterkerk terecht. Ze hoorde in de preek van predikante Margreet Klokke hoe God Sa-

muel roept. 'Dat was precies hoe ik door God was geroepen. Ik dacht alleen maar: wat overkomt mij nu? Dit gaat over mij!' De maanden daarop bezocht ze vaker diensten. Dat was wel

'Dat gevoel ging niet weg, ik moest er dus wat mee'

flink wennen, die kerkgang. 'Psalmen, het Onze Vader; voor iedereen was het de gewoonste zaak van de wereld. Velen worden met het geloof opgevoed. Voor mij was op mijn eenenvijftigste alles nieuw.' Ze heeft zich vervolgens, met behulp van ds. Klokke, het geloof meer eigen gemaakt.

Meer rust

Een hele ervaring, noemt de als verpleegkundige werkzame Warnink die tijd. En nog steeds vindt ze het een zegen dat ze zo door God is 'bevangen'. Ze is door hem veranderd. Ze is nu zelfverzekerder en ervaart meer rust in haar lijf. Ook haar omgeving, zoals haar man en kinderen, ziet dat. 'Zij moeten niks van mijn geloof in God weten maar vinden het prima. Dat is soms eenzaam. Mijn zoektocht was sowieso eenzaam.' Sinds korte tijd praat Warnink vrijuit met mensen uit de kerk over het geloof. Dat helpt haar verder in deze 'ontdekkingsstocht', zegt ze. Inmiddels is ze vrijwilligster bij de kerk, zo helpt ze in de keuken. Ze had het nooit gedacht, maar zegt het nu met een grote glimlach: 'Ook ik kan nu zeggen: ik ben christen.'

CELINE TIMMERMAN

advertenties

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

advertentie

Met korting naar 'Big to Basics'

De bekende orkeststrijdige Edo de Waart laat het Nederlands Kamerkoor romantische zang ten gehore brengen van Brahms, Bruckner en Schönbergs schitterende 'Frieden auf Erden'. Een feestelijk nieuwjaarsconcert in de Nieuwe Kerk.

Kerk in Den Haag en het Zuiderstrandtheater geven lezers € 5 korting. Wie bij bestelling de kortingscode 'KDH' doorgeeft, betaalt € 26 voor een eerste-rangs kaartje inclusief koffie/thee vooraf en een pauzedrankje. Kaarten te koop bij VVV Den Haag, via 070 88 00 333 of via zuiderstrandtheater.nl / BigtoBasics2017 (promotiecode: KDH).

ZATERDAG 14 JANUARI, 20:15 UUR.
NIEUWE KERK.

Levensende

Vervolg van pagina 1

Van der Helm vertelt over de christelijke-katholieke waarden die in deze discussie een rol spelen. 'Het mensbeeld vanuit de kerk is: we hebben een vrije wil, maar ook een ziel die eeuwig is. Iedere mens die er is, is door God gewild. Het leven is een geschenk, en dat kun je niet zomaar teruggeven.' In het christelijke mensbeeld is lijden ook onderdeel van het leven. Het is een illusie dat we lijden kunnen uitbannen.'

Lastig gesprek

Er leven veel vragen onder de bezoekers: 'Wat als je een behandeling weigert, is dat dan ook euthanasie?' 'Waarom willen we tegenwoordig lijden vermijden?' Veel ouderen maar ook een aantal jongeren kunnen zich moeilijk voorstellen dat anderen zelf willen kiezen wanneer ze sterven: het leven is door God gegeven. 'Maar hoe kunnen we hierover praten met de ongelovige wereld?' Het is een lastig

gesprek om te voeren, als christen, geeft Van der Helm toe. 'Als iemand niet gelooft, dan is de discussie snel over.'

Hij benadrukt dat er ook andere invalshoeken voor een goed gesprek hierover zijn, zoals de rol van ouderen in onze maatschappij. 'Ouderen horen erbij, ze maken deel uit van onze gemeenschap. De vraag is hoe wij voor hen kunnen blijven zorgen. Als mensen beseffen bij een gemeenschap te horen en daar gewaardeerd worden, zal de vraag naar een vroegtijdig levensende minder sterk worden.'

Grote onenigheden zijn er deze avond niet, maar een aantal pijnpunten worden wel besproken. Wat doet de katholieke kerk als een kerkgangster besluit te kiezen voor de dood, bijvoorbeeld? Van der Helm: 'Als pastor heb je ook niet altijd het antwoord, maar dit weet ik wel: de taak van de kerk en pastor is om mensen altijd nabij te blijven.'

ELLEKE BAL

Tentoonstelling 'Natuur en mens'

De Oude Kerk op Scheveningen exposeert kunstwerken over 'natuur en mens'. Els Carlier maakt collages en schilderijen op Terschelling en met paletmes andere Nederlandse landschappen. Chantal van Hellenberg Hubar wordt geraakt door vissen, het strand en het gevoel van vrijheid dat zij bij de zee krijgt. Zij werkt met acryl op doek. Annelies Koeleman tekent over het verlangen naar vrijheid. Zij werkt met materialen als potlood, aquarel, inkt en houtskool op papier. De etsen van Grytz Lootsma tonen ruimte, organische impressies van (mis)groeï in de natuur, dierlijke en menselijke vormen. De etsvormen zijn gemaakt in suikertinttechniek.

OPEN TOT 28 JANUARI. ZATERDAGEN, 13-17 UUR.

Bron illustratie: Chantal van Hellenberg Hubar, tallysgallery.nl.

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVocaAT
Uw letsel mijn zorg

070 - 40 43 34 6
ADVocaAT@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Adverteren in Kerk in Den Haag?

> MAANDBLAD EN WEBSITE

Vraag naar de mogelijkheden:
Tel. 06 34 00 91 24 (Eric van den Berg). E-mail:
adverteren@kerkinderhaag.nl

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra
• Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
• Waldeck Oude Haagweg 28
• Nootdorp Veenweg 14 of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227 **070 345 16 76**
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

HET EERSTE JAAR DAT HILLY Merx in de Schilderswijk werkte, was ze vooral op straat. Ze zat op een bankje, wandelde rond. Soms gebeurde er dagenlang niks. Maar de bewoners begonnen haar op te merken en vroegen wat ze daar deed. Ze vertelde dat ze van de kerk was en de buurt wilde leren kennen. Toen kwamen de vragen: 'Als u van de kerk bent, kunt u dan iets voor me betekenen?' Als diaconaal werker, uitgezonden door wat destijds de Centrale Diaconie heette, had ze een kantoor. 'Ik kreeg vragen over geld, schulden, spullen. Mannen deden dat oplossingsgericht: ze wilden een baan, financiën. Vrouwen wilden ook praten. Pastoraal aandacht. Ik ben vrij snel begonnen om deze vrouwen met elkaar in contact te brengen. Samen eten, in een groepje persoonlijke onderwerpen uitwisselen.'

Tamtam

Het kantoortje was al gauw te klein. Merx zocht samenwerking met de Lukaskerk, waar genoeg ruimte was om de vrouwen met hun kinderen te ontvangen. 'Ik nodigde dan iemand uit die voorlichting kon geven over dingen die een beetje taboe waren, over je eigen lijf, gezondheid. In het begin dacht ik dat het handig was om groepjes met dezelfde nationaliteit te maken. Maar als de vrouwen met land- of geloofsgenoten samen zijn,

'Ik liep steeds een eindje mee'

durven ze minder te zeggen. Ze zijn bang dat alles via de tamtam tot in Afrika zelf terechtkomt. Dus zette ik allerlei nationaliteiten bij elkaar. Het groepsgepraak ging verder in één-één-tjes, de vrouwen gingen bij elkaar op bezoek. Dat maakte me blij.' Ook met geld of praktische hulp was dat de werkwijze van Hilly. Ze liep steeds een tijdje mee op, daarna wisten mensen de weg en konden ze zichzelf redden – althans, vaak. 'Ik ging op huisbezoek. Dan zie je veel. Zijn er kinderen, hoe reageren die, is er een bed of alleen los een matras of dekbed? Ik kwam meer op het spoor dan de eerste hulpvraag, er zat vaak een wereld achter. Dan vroeg ik: wat heb je gedaan om de situatie te verbeteren? Heb je eraan gedacht om dit of dat aan te

Hilly Merx over de toekomst van de kerk:

'Een kring buurtbewoners zonder duur gebouw'

INTERVIEW Hilly Merx nam een paar maanden geleden afscheid als diaconaal werker in de Schilderswijk. Ze begon op een bankje, buiten. Ze kreeg het voor elkaar dat buurtgenoten elkaar gingen ontmoeten en helpen. 'Samenleven, dat is de opdracht van de kerk.'

Hilly Merx kreeg dit wandkleed bij haar afscheid. Elly Poldervaart ontwierp en maakte het.

FOTOGRAFIE: MARGOT C. BERENDS

vragen? Ik hielp ze op weg, ging mee naar instanties, zó dat ze het daarna zelf konden.'

Winkelpand

Voor Hilly Merx (inmiddels met pensioen) is dit de kerk van de toekomst: een plek waar je in contact komt met de mensen uit je omgeving. 'Je moet kijken hoe je wilt samenleven en hoe je de heiligheid van elk mens recht kunt doen. Niet een duur gebouw neerzetten, maar samenleven met de mensen

om jou heen, die jou gegeven zijn. De kerk kan daarin een functie vervullen. Dat is namelijk een beeld dat veel

'Veel mensen weten: een kerk kan iets voor anderen betekenen'

mensen van oudsher hebben: een kerk wil iets betekenen voor anderen. Ik hoorde vaak: jij bent toch van de kerk, dan moet je mij ook helpen.' Lukaskerk-predikante Trinette Ver-

hoeven en Hilly Merx zijn ook vieringen gaan organiseren waarin allerlei geloven samen komen. 'Ik zou veel

minder structuren willen hebben. Je ontmoet elkaar. Die inmiddels veelbesproken oudere krijgt dan aanspraak, zodat de doodswens wellicht vervalt. Een buurt, een kring van mensen, zo

'Buitenlanders bleven vaak steken bij de balie'

Als diaconaal werker ging Hilly Merx met buitenlandse buurtbewoners mee naar instanties. 'In hun eentje kwamen ze vaak niet verder. Ik vond het gênant, met mij erbij kwamen ze er wél doorheen. Ik probeerde erachter te komen waar 'm dat in zat. Soms in de taal. Dus daar zijn we iets aan gaan doen, door één op één taallessen te geven. Soms voelden ze zich niet begrepen en werden ze snel boos. Dan wees ik ze erop: als je op die manier iets vraagt, gaat het je nooit lukken. Ik probeerde uit te leggen hoe het hier werkt, zonder dat zij hun eigenheid kwijt raakten en zonder dat ik het overnam.'

Soms zat Merx er alleen maar bij en liep de beambte opeens een tandje harder. 'Ik kreeg dan een beetje een vieze smaak in mijn mond. Waarom kan het nu wel? Stek (de Haagse protestantse organisatie voor Stad en Kerk), andere diaconale werkers en ik zelf hebben dat aangekaart bij de betreffende instanties.'

Merx kreeg gemeentebambtenaren over de vloer die haar expliciet om advies vroegen. Zo was een tijdje het beleid dat aan de balie de wat lager opgeleide mensen zaten. Zij hoorden de hulpvraag aan en verwezen door naar deskundiger ambtenaren. 'Ik heb gezegd dat ze dat precies andersom moesten organiseren. Je moet aan de balie meteen horen wat je aan je probleem kunt doen. Naar deze raad hebben ze wel geluisterd. Dat waren fijne gesprekken. Met de benen op tafel.'

zie ik de kerk. Bij wijze van spreken in een gewoon huis. Je kunt je geld maar één keer uitgeven. Ik houd van een mooi kerkgebouw en ze hoeven niet allemaal tegen de vlakte, maar ik denk niet dat daar onze toekomst ligt. De hindoeïe gemeenschap zit ook in een paar huizen of in een winkelpand. De kerk zelf blijft altijd bestaan, het Woord gaat gewoon door. Daar heb ik alle vertrouwen in.'

MARGOT C. BERENDS

Praten over een persoonlijk vaarwel

De uitvaart is geen alledaags gespreksonderwerp. Het is prettig als de afscheidswensen van overledenen en achterblijvers elkaar raken. Belangstellenden worden uitgenodigd om, door gesprekken en tips op papier, ideeën over een persoonlijk vaarwel uit te denken. Dat kan dit jaar in Houthaghe, Brinkhage, de Bosbeskapel en de Shalomkerk onder begeleiding van ds. Wietske Verkuyel en Janke Ottema, ds. Michiel Aten, ds. Nico Riemersma, ds. David Schiethart.

VANAF 1, 9 EN 26 JANUARI; 14:30-16:30 UUR. HOUTHAGHE.
INFO: W.VERKUYEL@XS4ALL.NL.

advertentie

'Ik heb u bij uw naam geroepen.
Gij zijt Mijn.'

Jesaja 43:1

Zorgzaam, tot het einde toe strijdvaardig, het leven in eigen hand houdend, is overleden

C.M. Vredenberg van der Horst-Blok

Nel (Len)

weduwe van Jan Willem Vredenberg van der Horst

☆ Amsterdam, 12 december 1925 † Den Haag, 5 december 2016

Zij laat bij ons een onuitwisbare indruk achter.

Joyce en Michaël
Wander en Elise
Ymke en Jeroen
Hans

Correspondentieadres: Agrippinastraat 9, 2275 VA Voorburg.

Colleges religie en secularisatie

'Met het mysterie mag je nooit "klaar" zijn', aldus de Tsjechische theoloog Tomas Halík. 'Tegen atheïsten zeg ik niet dat ze geen gelijk hebben, maar dat ze geen geduld hebben. Ik stel dat hun waarheid een incomplete waarheid is'. Wie zich wil verdiepen in ontwikkelingen in het denken over religie en secularisatie, kan in Den Haag en Rotterdam hierover colleges volgen. De achtjarige reeks is een initiatief van katholiek netwerk De Zinnen. De docenten zijn theologen, filosofen en humanisten van Nederlandse en Belgische universiteiten. Oud-hoogleraar André Cloots (filosofie, KU Leuven) houdt een inleidend college over de omstandigheden waardoor het 'niet geloven' van ondenkbaar naar normaal is geworden.

VANAF ZATERDAG 28 JANUARI, 10-12:30 UUR.
LOCATIES, PRIJZEN, OP GAVE: DEZINNEN.NL.

ERIK DRIES

Gelukkig nieuwjaar!
(laten we het kind maar volgen)

‘Missionaire flinkheid’ kan kerk op slot zetten

Kerken, ga je eigen grenzen over

OPINIE Een bezielde kerk verlangt ernaar naar buiten te treden. De kerk kan missionaire beweging zijn, wanneer zij bereid is het eigene radicaal uit handen te geven, vindt Derk Stegeman.

IN ZIJN ESSAY ‘ODE AAN ONZE RELIGIEUZE LEIDERS’ in *De Correspondent* beklaagt de Belgische cultuurhistoricus David Van Reybroeck zich over het gebrek aan moreel leiderschap van de huidige politieke leiders. Hij heeft heimwee naar de manier waarop mensen als Nelson Mandela of Vaclav Havel in de jaren negentig het morele aan de orde stelden. Dat was geen hoogdravendheid toen, maar historische urgentie, stelt Van Reybroeck. Toen viel de muur, kwam Mandela vrij en werd hij president. Hij schrijft: ‘Maar is het nu anders?’

De zorg om de toekomst schreeuwt om houvast

Het vluchtelingenvraagstuk, de klimaatopwarming, de terreuraanslagen, de bankencrisis, de belastingparadijzen, de groeiende ongelijkheid, de toekomst van de democratie, het lot van Europa? Zijn dit géén historische tijden dan?

In onze tegenwoordige historische tijden zijn het religieuze leiders als Desmond Tutu en de Dalai Lama, die Van Reybroeck weten te raken. Graag sluit ik me bij hem aan als hij hun uitspraken ‘zinniger, indrukwekkender en inspirerender’ noemt dan het geklets van vele politiek leiders. Bovendien zijn zij in hun denken, geloven en handelen stuk voor stuk ‘missionaire’ boegbeelden bij uitstek.

Zoals mensen worden bezielde, zo weet

de kerk zich gezonden; een kerk die niet missionair is, is een zielloze gemeenschap. Er is goed nieuws, *Evangelie*, en iedereen mag het weten. God bevrijdt, kiest partij voor de arme, maakt ruimte voor wie in benauwdheid zit, schept toekomst voor de vluchteling. Aan dit ongehoorde wil de kerk als beweging van Jezus-volgers gestalte geven. Zending, apostolaat, missie — het zijn woorden die duiden op het verlangen van de kerk haar vreugde te delen en met dit nieuws de eigen grenzen te buiten te gaan.

Dat wij een zekere schroom hebben bij ‘missionair’, komt vooral door de wijze waarop macht (kolonialisering) en geloof (zending) zo vaak de handen schaafteloos ineen hebben geslagen. Deze schroom vertaalde zich na de Tweede Wereldoorlog ook theologisch. Niet de samenleving moest worden gekerstend, maar door de secularisatie van de kerk zou die meer bij de tijd worden gebracht. ‘De kerk binnenstebuiten’ (J.C. Hoekendijk) heette dat toen. In plaats van doel op zichzelf werd de kerk gezien als functie van Gods handelen in de wereld. Missionair werd verstaan als aansluiting bij de *missio Dei*: de kerk wordt meegenomen in, maakt deel uit van de grotere beweging van God zelf naar de wereld. Deze verschuiving leidde tot de oprichting van talloze organisaties, waarvan we de kerkelijke komaf nu vaak niet meer kennen. Naarmate de christelijke identiteit uit het zicht raakte, leidde de grensoverschrijding dus ook vaak tot grensvervaging.

Niet een boodschap maar aandacht moet missie zijn.

Flinkheid

Nu onze cultuur radicaal post-christelijk geworden lijkt, zien we dat de kerken juist weer meer grensgevoel ontwikkelen. Uit angst voor de vervanging van de identiteit wordt deze extra stevig aangezet. De zorg om de toekomst van het instituut maakt dat de grensbewaking als het ware wordt opgevoerd. Tussen ‘de kerk binnenstebuiten’ van Hoekendijk en de ‘kerk naar buiten’ van het programma Missionair Werk en Kerkgroei van de Protestantse Kerk zit een halve eeuw. Ons begrip van ‘missionair’ is verschoven: meer van functie naar doel.

Onze kerk bevindt zich in een identiteitscrisis. De zorg om haar toekomst schreeuwt om houvast, om een duidelijke herkenbare identiteit als een bakken in de stroom. Dat kan verkram-

pen. Dan kan het missionaire elan zich ontwikkelen tot een ‘missionaire flinkheid’, waarbij de eigen identiteit stolt of zelfs op slot gaat. Niet meer ter discussie staat. Met als gevolg een

Identiteit van de kerk is een belofte die uitstaat

kerk die vooral met zichzelf in de weer is en geen creatieve maatschappelijke inbreng meer kan ontwikkelen. Om maar te zwijgen van een inspirerende visie of moreel gezag.

‘Missionair’ gaat over de bezieling van de kerk, over haar verlangen de eigen grenzen te buiten te gaan – zo

omschreef ik het boven. Dat het bij zending dus over grenzen gaat, heb ik in mijn beeldspraak meegenomen. Dat deze beeldspraak juist in onze tijd ook politieke lading heeft, ben ik mij terdege bewust. Juist nu de muren weer worden opgetrokken en de grenzen weer voelbaar en zichtbaar worden, is het meer dan ooit van belang dat we het missionaire van onze kerk leren verstaan als een meegenomen worden in de grensoverschrijdende beweging van God naar de wereld.

De kerk kan een missionaire beweging zijn, wanneer zij in navolging van Jezus bereid is het eigene steeds radicaal uit handen te geven. Wanneer de kerk zich als beweging verankerd weet in het gezonden zijn naar de toekomst van Gods Rijk, kan haar identiteit niet enkel gegeven zijn vanuit het verleden. Haar identiteit is veeleer een belofte die uitstaat.

Anders gezegd: grensoverschrijding gebeurt wanneer de ontmoeting met de ander/Ander leidt tot een dieper zelfverstaan. Niet de boodschap die we voor anderen hebben is leidend, maar dat we getuige zijn van wat er in de levens van mensen om ons heen gebeurt. Een kerk die daar boodschap aan heeft, heeft de eigen identiteit gevonden. Hoop voor onze kerk koester ik vanwege deze missionaire beweging en roeping: hartstocht en werkelijke aandacht voor mensen.

DERK STEGEMAN

DERK STEGEMAN IS PREDIKANT, EN AFDELINGSMANAGER BIJ STEK (STAD EN KERK) EN DIRECTEUR VAN HET STRAATPASTORAAT IN DEN HAAG.

Protestantse Gemeente zoekt nieuwe wegen

Ruim baan voor pioniers in een nieuwe kerk

NIEUWS De Protestantse Kerk in Den Haag gaat op pionierspad. Wie een goed idee heeft voor een nieuwe kerk in zakformaat, kan zich melden.

PIONIEREN IN DE KERK IS IN DE mode. De landelijke Protestantse Kerk heeft een flinke zak geld klaar staan om nieuwe initiatieven overal in het land voor een paar jaar te ondersteunen. De Haagse Protestantse Gemeente (PGG) heeft al ervaring met enkele ‘pioniersplekken’ en wil het aantal de komende jaren nog met vijf uitbreiden. Doel is te experimenteren met nieuwe kerkvormen.

De algemene kerkeraad heeft wel enkele inhoudelijke richtlijnen vastgesteld. De volgende aandachtsgebieden zijn geselecteerd. De nieuwe pioniers moeten zich hierop richten.

- Twintigers en dertigers, die lijden

Pionieren bij buurt-en-kerkhuis De Oase. Een ‘kerk’ met kaarsjes.

aan stress, werkdruk en spirituele of zingevingnsnood.

- Vruchtbare en vrolijke intercultura-

liteit en interreligiositeit zijn een enorme uitdaging in de stad. Veel culturen leven langs elkaar heen, schu-

ren tegen elkaar aan of botsen op elkaar.

- Als Den Haag een verdeelde stad is, dan geldt dat zeker ook rond de toemende armoede en de tweedeling tussen rijk en arm. Deze ontwikkeling is een bedreiging voor de gemeenschap van de stad als zodanig.

- Het is belangrijk dat de kerk aanwezig is in het publieke domein. Hoe kan de kerk herkenbaar zijn in het geheel van een stad die staat voor vrede en recht? Er is behoefte aan een plek voor debat.

Volgens Theo Hettema, voorzitter van de PGG en ook voorzitter van de ‘commissie Haagse pionieren’ is het van groot belang dat de kerk deze weg inslaat. Over de criteria zegt hij: ‘We vinden die stuk voor stuk belangrijk, al hoeven ze natuurlijk per pioniersplek niet allemaal tegelijk aan bod te komen.’

Evenals de landelijke kerk wil ook de PGG aankoersen op de ontwikkeling van een diversiteit aan kerkvormen. In een nota van afgelopen najaar staat het doel zo verwoord. ‘Pionieren is proeven, proberen. Het is een experiment dat de kerk wil aangaan en het is gericht op gemeenschapsvorming met mensen die niet (meer) in de kerk ko-

men. Ook als een experiment niet ‘slaagt’, kan het vruchtbaar zijn: er kan van geleerd worden.’

Op dit moment kent protestants Den Haag twee pioniersplekken met een PKN-keurmerk: Leven in Laak en Marcus Connect rond de Marcuskerk (Zuiderpark).

Het is de bedoeling dat er de komende jaren een of twee grotere pioniersplekken bijkomen, vergelijkbaar met de bestaande, en een aantal kleinere, die minder werk van een betaalde kracht vergen. Op dit moment zijn er nog geen concrete initiatieven of plannen bekend. Ook wordt nog gezocht, in overleg met de landelijke kerk, naar een ‘pionierbegeleider’.

Evenals de landelijke kerk wil ook de PGG de buidel trekken om het nieuwe werk mogelijk te maken. Gerekend wordt op vijftigduizend euro per jaar, en dat vijf jaar lang. Voor een grote pioniersplek wordt 25 mille per jaar uitgetrokken; voor een kleine zes mille. Het doel is dat elke pioniersplek op termijn financieel grotendeels op eigen benen staat. Van pioniers wordt daarom verwacht dat ze ondernemersbloed hebben.

JAN GOOSSENSSEN

Cursus over Nieuwe Testament

Dominee Jasper Klapwijk (gereformeerd-vrijgemaakt) start een cursus van negen delen over het Nieuwe Testament. Met de cursus wil hij deelnemers helpen om de samenhang tussen de bijbelboeken en verhalen te zien en zicht te krijgen op de grote lijnen. Het is een vervolg op een reeks over het Oude Testament, die afgelopen najaar gegeven werd en waar zo’n vijftig belangstellenden aan deelnamen.

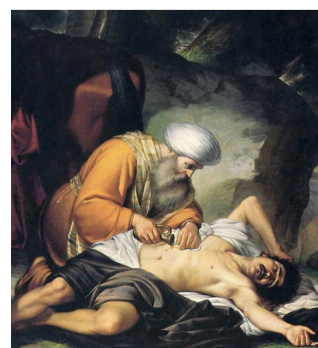
VANAF DONDERDAG 26 JANUARI, 19:30-21:15 UUR. ICHTHUSKERK. OPGAVE: J.KLAPWIJK@FILTERNET.NL

Barmhartigheid in de Bijbel

De vier evangelisten gebruikten voor ‘barmhartigheid’ verschillende woorden, die ook onderling in gebruik verschilden. Dr. Nico Riemersma deelt in een leerhuis over barmhartigheid verrassende inzichten over dit thema.

VANAF DINSDAG 10 EN 24 JANUARI, 10-12 UUR. BOSBESKAPEL. OPGAVE: NICO RIEMERSMA, TEL. (070) 325 15 99.

PGG-voorzitter Theo Hettema over toekomst van de kerk

Vertrouwen, creativiteit, betrouwbaarheid, diversiteit

INTERVIEW Een kerk die op sjok-afstand in de buurt moet zijn en een internet-ouderling die Facebook en Twitter volgt. Het zijn ideeën van de nieuwe voorzitter van de algemene kerkeraad van de Haagse Protestantse Kerk, Theo Hettema.

ONS GESPREK VINDT PLAATS IN paviljoen Kobus, bij de Laakmolen aan het water van de Trekvlucht. Theo Hettema is er in zijn element. 'Er is zoveel energie en creativiteit in Laak. Het pionieren van Leven in Laak bijvoorbeeld: een kerkvorm met een maaltijd en dan een viering. Jongeren die bij elkaar komen, iets betekenen voor de wijk en levendige ideeën hebben. Het is succesvol.' Hettema is de nieuwe voorzitter van de algemene kerkeraad van de Protestantse Gemeente Den Haag (PGG). Hij straalt optimisme en daadkracht uit. Hij was actief in een werkgroep die brainstormde over een toekomstvisie van de protestantse kerk. Dat gaf het zetje om voorzitter te willen worden. 'Ik dacht, als ik zo bezig ben, wil ik ook een steentje bijdragen aan het realiseren van de plannen. Zorgen dat ons werk niet in de bureaula belandt. Ik geloof dat het kan.'

Zwaargewicht

Kern van dat 'visiedocument' is volgens hem vorm geven aan kerkelijke presentie vanuit vertrouwen, creativiteit, betrouwbaarheid en diversiteit. Het zijn waarden waar Hettema wel mee uit de voeten kan. De kerkeraad

heeft met hem een zwaargewicht in huis gehaald. Hij studeerde theologie in Leiden, was jaren predikant, promoveerde en is nu docent aan de Protestantse Theologische Universiteit in Amsterdam. Hettema (51) begeleidt beginnende predikanten, schrijft artikelen en geeft cursussen.

'Mijn taak is mensen met ideeën te ondersteunen'

In 2012 trok hij de aandacht met een interview in KDH, waarin hij stelde dat naast het klassieke model van een markante kerk met een preektijger er allerlei nieuwe vormen van kerkelijke presentie moeten komen. Hij staat daar anno 2017 volledig achter. 'Het is niet langer vanzelfsprekend om grote gebouwen te onderhouden. Ik geloof in plekken van presentie op rollator- en buggy-afstand. Er is creativiteit nodig om naar nieuwe manieren te zoeken.' Er was de afgelopen jaren ook verdriet. Discussies over het sluiten van

Theo Hettema: 'Geen vernieuwing om de vernieuwing. Maar je moet wel bij de tijd blijven.'

kerkgebouwen eisten hun tol. Heeft hij het niet gemakkelijker, nu zijn voorganger de kastanjes uit het vuur heeft gehaald? Hettema ziet dat anders: 'Mijn voorganger, Ijjo Akkerman, heeft met veel geduld beslissingen genomen en de consequenties daarvan gedragen. Dat vind ik sterk van hem. Voor mij is er een nieuwe situatie. Kern is het present zijn van de kerk. Mijn taak is om mensen te ondersteunen die met ideeën komen. Het geloof handen en voeten te geven.'

Het toeval wil dat er tegelijkertijd een wisseling van de wacht is op verschillende sleutelposities in de PGG, ook bij de diaconie en het college van kerkrentmeesters. 'Een kans om er samen kleur aan te geven', aldus Hettema. 'Ik ga in elk geval graag de boer op om in de wijken te kijken hoe we creativiteit, vertrouwen, betrouwbaarheid en diversiteit gestalte kunnen geven. Om er samen wat van te maken met de beperkte middelen die er zijn.'

Een van zijn interesses is internet, een virtuele plek waar de kerk meer present mag zijn. 'Het is een kans om dichtbij mensen te komen. Je zou een soort internetouderling kunnen instellen die facebook en twitter bijhoudt.'

Zelf preekte hij onlangs in Veenendaal met een 'Go soapbox'. 'Bezoekers konden via hun mobieltje tijdens de preek vragen sturen. Na afloop werd via een beamer een top-tien van vragen getoond die ik ter plekke kon beantwoorden. Je moet bij dit soort dingen altijd weten wat doel is en middel. Geen vernieuwing alleen om de vernieuwing. Maar je moet wel bij de tijd blijven.'

HANS HEMMES

Mattëus en Flavius Josephus over een bijbelse beroemdheid

Herodes, zakenman en koning

ACHTERGROND De evangelist Matteüs zet in het verhaal van Jezus' geboorte koning Herodes neer als model van het kwaad. Maar over deze man is meer te vertellen. De schrijver Flavius Josephus bewonderde Herodes.

DIT NUMMER VAN KERK IN DEN Haag valt u in handen als de Kerst voorbij is. Bij Matteüs krijgt het verhaal over Jezus meteen de kleur van: 'Nee, dat kan niet waar zijn!' Lucas houdt de zaken klein: de herders gaan met een lofzang naar huis, maar Matteüs speelt de zaken groot op politiek niveau: internationaal. In beeld komen mensen uit het Oosten, een kindergenocide, een jong gezin op de vlucht. En een mens genaamd Herodes, koning en boef. Van hem lezen we veel meer in de vertaling die Fik Meijer uitbracht van de werken van Flavius Josephus. Van deze schrijver, een joods militair van priesterlijke komaf, weten we veel over de tijd tussen de beide testamenten, en ook daarna, van de ver-

Herodes kijkt uit over 'zijn' Jeruzalem.

woesting van Jeruzalem. Bij ons, een eeuw terug, was Flavius in veel protestantse gezinnen nog voorleeslektuur. Toen mijn opa aan tafel de hele bijbel twee keer had voorgelezen, kocht hij een perkamenten Flavius Josephus uit 1620, las voor van gotische letters, en toonde zo aan zijn kinderen ook de achterkant van

amen een vechtelatie hadden. Die Herodes was een mooie jongen; in die dagen liep de laatste Joodse koningsdynastie op de allerlaatste benen, er resteerde één erfprinses, Mariamne. Die versierde en huwde hij, en hij werd de koning waar Flavius over zou gaan juichen. Maar het liep wel uit op een bloederige Royal Soap, fa-

de blijde boodschap. Flavius is een historicus met een duidelijk politiek vooroordeel, een partijdig mens. Hij bewonderde Herodes, bijgenaamd de Grote (37 vC - 4 vC). Herodes was geen Jood, maar Edomiet, nakomeling van Ezau, met wie Joden van eeuwigheid tot

miliedrama's waarop ik hier nu verder niet inga. Herodes won het hart van de Joden door de in puin liggende tempel te herbouwen. Ook zette hij het land vol met allerhande bouwprojecten; archeologen weten van de duistere Joodse geschiedenis nog het meeste van de sporen van Herodes. Financieel lukt hem veel, steden verovert hij en hij maakt ze aan hem schatplichtig. Belastingen worden nog netjes betaald en niet ontdoken. Hij wordt rijk, zeer vermogend. Hij gaat de grens over, ontpopt zich als internationaal projectontwikkelaar. Voor elke koning die hij voor zich wil winnen, bouwt hij een paleis. Zet tempels neer voor vreemde goden, hij legt door de woestijn een weg aan die beschaduwd is. Zo maakt hij zich naam in de politiek. Waar heb ik dat meer gehoord?

Maar steden die hij niet imponeren kan, zal hij brandschatten. Een moderne cynische wetmatigheid van oorlogvoeren vertelt, dat uit elke oorlog

geld rolt. Ook wrede oorlogvoering zit in dit verhaal. Toch wil hij aardig gevonden worden in de diplomatieke wereld. Zo komt hem ter ore dat de spelen in Olympia, hét symbool van eenheid van de oude Griekse cultuur, het dat jaar financieel niet gaan redden. Hij, de koning van Israël, een volk dat alle blotigheden van de Griekse sport verafschuwt, hij wordt voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité. Hij doneert gul, zodat sport weer pijnloos verbreed kan, waar oorlogen slechts bitterheid achterlieten. Wij van 2016, het jaar van Rio, kennen het zoek naar sponsors. Herodes ging ons voor.

Er is één 'maar' aan de weergave van Matteüs: hij is wat in de war, er waren twee Herodesen, en zijn datering klopt niet. De grote Herodes stierf al in 4 voor Christus! De eerste evangelist is echter geen historicus, tuk op exacte datering, maar hij zet een Herodes neer als model van het kwaad, waaronder het kind van Bethlehem het levenslicht ziet. Lekker ongenueanceerd, maar wel doeltreffend. Goed en kwaad, daar gaat het om in het boek dat Bijbel heet. Daar moeten we het dus mee doen.

JAAP VAN DEN BERG

IN - DRUK

ZELFS IN FATSOENLIJKE POLITIEKE PARTIJEN en bij de omroep (NPO) hoor je momenteel dat we meer naar de 'onderbuik' van de samenleving moeten luisteren. Als kind probeerde ik te goochelen en te buikspreek, maar mijn 'publiek' had me altijd door. Buikspreek moet geleerd worden, dat vraagt om een zeker talent. De 'onderbuik' aan het woord laten is geen kunst.

In de kroeg, op de markt of voor de camera, er valt altijd wel wat geborrel en gesis op te vangen. Wat er dan zo spontaan te berde wordt gebracht zou ons dichterbij 'de gewone mens' moeten brengen. Als hulpverlener en predikant heb ik bijna altijd met 'gewone' mensen te maken gehad. Je zou dus denken dat ik psychisch voortdurend aan onderbuikvoortbrengselen was

BUIKSPREKEN OF BIDDEN

bloot gesteld. Toegegeven, er waren contacten waarin iemand zich wat minder diplomatiek uitdrukte. In de jaren tachtig een Amsterdamse die haar wijk zag verkleuren en daar wat angstig van werd. 'Ze moeten ze allemaal op een boot zetten', zei ze tegen mij. Ik heb haar niet uitgenodigd dit voor de lokale omroep te herhalen en heb ook niet begripvol gehumd. Het waren de dagen van Kamerlid Janmaat en de 'instroom' van Surinamers die de goedkope - slechte - woningen betrokken. Een vrijwilliger van onze kerk ging de dame bezoeken en nam haar mee naar de wekelijkse maaltijd. Haar eenzaamheid werd opgeheven en ze ontmoette er ook mensen die ze op de boot had willen zetten. Na enkele weken zei ze tegen de vrijwilliger: 'Je hoeft me niet meer

op te halen. Ik durf wel alleen over straat.' De politiek liet het gelukkig ook niet bij luisteren naar de onderbuik. Wethouder Jan Schaeffer begon een saneringsprogramma waar de wijk behoorlijk van opknapte. 'In geluk kun je niet wonen', was zijn lijfspreuk. Het is niet de taal van de elite, maar hij toonde daarmee wel de daadkracht die van een bestuurder gevraagd mag worden.

Mensen die een verantwoordelijke positie hebben, of ze nu als handarbeider of academicus begonnen zijn, staan bloot aan kritiek. Het spreekwoord luidt niet voor niets: 'Hoge bomen vangen veel wind'. Maar de klus van besturen, regeren, compromissen sluiten, moet wel geklaard worden. En wie wel eens met een opgroeiende puber in debat geweest is over te

laat thuis komen, geen alcohol of sigaretten, die weet hoe lastig het is met botsende visies in één huis te wonen. In de meeste gevallen kom je er gelukkig toch wel uit, omdat je samen verder moet. De kerk wordt door de apostel Paulus het 'gezin van God' genoemd en ook daar wil de nuance wel eens verloren gaan. Dan is er boosheid over besluiten die het gemeentelven raken. Zeker, soms is er alle reden om het met keuzes die gemaakt worden oneens te zijn. De vraag die we echter in de kerk mogen stellen is: bidden wij voor wie verantwoordelijkheid dragen? Beseffen wij dat zij in kerk en politiek, namens ons het belangrijke en soms vuile werk moeten doen? 'Bid en werk', een oud advies voor een nieuw jaar.

ROB VAN ESSEN

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	OJ = 31/12, NJ = 1/1	Zondag 8 januari	Zondag 15 januari	Zondag 22 januari	Zondag 29 januari
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	19.00 (OJ) ds Trinette Verhoeven	ds Henk Steenvoort	ds Trinette Verhoeven (Kringviering)	Henk Baars	ds Christiaan Donner
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	19.30 (OJ) ds Jacob Korf 11.00 (NJ) ds Corry van Duinen	ds Theo Hettema	ds Casper van Dongen	ds Corry van Duinen (Heilig Avondmaal)	ds Martin Koster
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	17.00 (OJ) ds Ruud Stiemer 10.30 (NJ) ds Ruud Stiemer	ds Berit Bootsma	ds Aart Mak	ds Berit Bootsma (Heilig Avondmaal)	ds Ruud Stiemer
	Pax Christikerk Vlamburg 2	10.30	ds Peter Bakker (NJ)	ds Peter Bakker (Heilig Avondmaal)	ds Peter Bakker	✠ Nico van Splunter, Rotterdam	Paulien Vervoorn, Woerden
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	10.30 (NJ) ds Theo Hettema	Kringviering	ds Anja Hoogerbrugge	Bettelies Westerbeek	👤 Petra de Nooy
Moerwijk/Morgenstond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	10.30 (NJ) ds Klaas Wigboldus	👤 Petra de Nooy	ds Gerard Kansen, Hilversum	ds Derk Stegeman, Den Haag	ds Hette Domburg, Oosterbeek
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50	10.00	15.00 (OJ) Sity Smedinga; 19.00 (OJ) ds Martine Nijveld; 10.30 (NJ) ds Martine Nijveld	✠ Sity Smedinga	10.30 Oecumenische dienst in H. Familiekerk met dr Duncan Wielzen en ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke	drs Jan Greven, Blaricum
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2 ^e Sweelinckstraat 156	10.30	Gemeenschappelijke dienst in Bergkerk (NJ)	ds IJjo Akkerman (met Bachcantate)	10.00 Oecumenische dienst in Noorderkerk met zr Christine Welschen en ds Ruud Stiemer	ds Carola Dahmen, Berkenwoude	ds Lenie Vollebregt
	Noorderkerk Schuijstraat 9-11	10.00	11.15 (NJ) ds Ruud Stiemer	ds Henk van Laren	Oecumenische dienst	ds Anneke Mooi uit Hoogmade	ds Wim Pera, Leusden
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Martin Koster (NJ)	ds Nico Riemersma	ds Martin Koster	ds Jan Eerbeek	ds Nico Riemersma (Schrift&Tafel)
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds Michiel Aten (NJ)	ds Rob van Essen	ds Wietske Verkuyll	Mark van der Laan	ds Michiel Aten (Schrift&Tafel)
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	Zangdienst (NJ)	ds Nel van Dorp (Heilig Avondmaal)	ds Lenie Vollebregt	ds P. Sanders	ds Fokke Fennema
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds David Schiethart (NJ)	ds Michiel Aten	ds Nicolle Pronk	ds Fokke Fennema	ds Wietske Verkuyll
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00 17.00	19.00 (OJ) ds Jan Maasland	ds Antje Groenendijk-Meindersma ds Aart Mak, Bloemendaal	10.30 Oecumenische dienst in Antonius Abt	ds Jan Maasland	ds Charlotte van der Leest
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	19.00 (OJ) ds AD Vastenhoud 10.00 (NJ) ds Barend Weegink, Katwijk ds. C. van Dis, Nieuwegein (NJ)	ds Frederik van Harten Dienst aan Zee, Bethelkerk	ds B. Weegink *	ds F. van den Bosch, Katwijk ds E van Rooijen, Bleiswijk	ds A. van der Plas, Waddinxveen Dienst aan Zee, Pr. Julianakerk
Belgisch Park Statenkwartier-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	19.30 (OJ) ds Charlotte van der Leest 10.30 (NJ) ds Charlotte van der Leest	ds David Schinkelshoek	10.30 Oecumenische dienst in Antonius Abt met ds Charlotte van der Leest en ds Jan Maasland	ds Charlotte van der Leest (Wereld Muziek Dienst)	ds Jan Maasland
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsstraat 6	10.00 17.30	19.00 (OJ) ds Frederik van Harten 10.00 (NJ) ds Frederik van Harten	✠ Arjo van der Steen	ds Frederik van Harten	✠ Robin ten Hoopen	ds Frederik van Harten (Heilig Avondmaal) ds Frederik van Harten
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	19.30 (OJ) ds Attie Minnema 10.00 (NJ) ds Attie Minnema (Dienst Schrift&Tafel)	ds Ruud Stiemer	ds Corbert de Rooij, Rotterdam	ds Attie Minnema (Bevestiging ambts-dragers)	ds Gert van Herk, Nootdorp
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	X	X	ds Theo Haitjema	ds Joke Boot-de Boer	ds Adrie Sterrenburg

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	19.30 (OJ) ds Laurens Jan Vogelaar; 10.00 ds Laurens Jan Vogelaar (NJ); 16.30 (NJ) ds Ad Vastenhout	ds L. den Boer, Sliedrecht ds Laurens Jan Vogelaar	ds Laurens Jan Vogelaar ds P. Veerman, Wilnis	ds Ad Vastenhout ds Laurens Jan Vogelaar	ds Laurens Jan Vogelaar (Doop-d.) ds J. van der Meijden, Rijssen
	Houstruikerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren (NJ)	ds Iris Hasselbach, Leiderdorp	Oecumenische dienst Noorderkerk	ds Karl van Klaveren	pastor Henk Baars
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	19.30 (OJ) ds Rienk Lanooy 11.00 (NJ) ds Rienk Lanooy	ds Margreet Klokke (Doopdienst)	ds Rienk Lanooy (Heilig Avondmaal)	ds Jean Jacques Suurmond	10.30 ds Margreet Klokke (Cantatedienst)
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	Naar Lukaskerk (NJ)	ds Trinette Verhoeven	ds Marianne van der Meij-Steinstra	*	Gezamenlijke dienst met Duitse kerk ds Trinette Verhoeven en Susanne Mathis-Meuret
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	X	pasteur Herman Out (Sainte Cène)	J.B. la Grouw	pasteur Herman Out	pasteur Herman Out
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	17.00 (OJ) Pfr Jan Mathis 10.30 (NJ) Pfr Ulrich Thöle	Vikarin Kristin Zimmermann	Pfr Jan Mathis	Pfr Jan Mathis, Pfr Susanne Mathis-Meuret (Familiengottesdienst)	*
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	X	ds Jannie Nijwening	ds Jannie Nijwening	X	ds Jannie Nijwening
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Thema: 'Dat ik zie wat is - De vrije wil'	X	Die mij droeg op adelaarsvleugels	X
	Ev. Broedergemeente Hernutters Chasséstraat 1	10.00	17.00 (OJ) zr Christine Welschen 17.00 (NJ) zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	10.00 Oecumenische dienst Noorderkerk	R. Harry	zr Georgina Bendt-Wijsman
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	X	X	Verbeeldingskracht	X	X
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	13.30	ds Yasmin Hsu (NJ)	ds Stanley Tjahjadi	ds Soerya Giamsjah	ds Stanley Tjahjadi	X
	Kruispuntgemeenschap Hofzichlaan 118	11.00	X	Zangdienst	ds Rob van Essen	X	ds Joop Zuur en ds Jarek Kubacki (Heilig Avondmaal)
	Remonstrante kerk Laan v. Meerdervoort 955	14.30	ds Eginhard Meijering	ds Reinhold Philipp	ds Reinhold Philipp	ds Rien Lutmers	ds C. Vos-Wiegand
	Vrije Evang Gemeente Malakkastraat 5	10.00	*	*	*	*	*
	Geref Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	19.30 (OJ) ds Jasper Klapwijk 10.30 (NJ) ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Arnout Francke
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronvolaan 5	10.00	X	ds Jan Koeleman	ds Lok	ds Engelen Hulsman	ds Wilna Steenbergen (afscheid)
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	pastor Wim Hoefman (NJ)	pater Bosco Beijck	ds Yvonne Schoonhoven	ds David Schiethart	ds Moritz Pfähler
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	ds Irene Visser (NJ)	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Bertus Wessel	ds Irene Visser	Elma Beerends
	MCH St Antoniusshove Banninglaan 1 Leids'dam	10.30	pastor Bertus Wessel (NJ)	ds Irene Visser	pastor Guido Schürmann	pastor Willy Hoogendoorn	*
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	*	*	*	*	*
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	*	*	*	*	*
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhouslaan 4 Vb	10.00	11.00 (NJ) ds Jan van der Wolf	ds Carel van der Meij	ds Els van der Wolf (gecombineerde dienst met doven)	ds Jan van der Wolf	ds Els van der Wolf

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30: gesproken Holy Communion. 10.30: Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing. 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong.	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 Elke zondag 10u eucharistie. Zondag 1 januari 10.30u, woensdag 11 en 18 januari 12.30u viering zolderkapel.	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Leger des Heils, Ambachtsgaard 198 10u30 samenkomst met muziek-corps en zangbrigade o.l.v. Majoor Elsie Klarenbeek	Genootschap der Vrienden Quakers, Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst
	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst				

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekdineren, zie verder www.rkparochiedevierevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Taizédiensten

Centrum , Parkstr 65a, H. Jacobus Maior zo 9u NL, 10u15 Lat., 12u15 NL, 16u vespers	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u	Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u	Bezuidenhout , Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17u30	Marlot , Bloklandenplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9u30	Zeeheldenbuurt , Elandstraat 194, OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk , Sir Winston Churchillaan 372, H.Benedictus & Bernadette, za 19u, zo 9u30	Deutsch : Badhuisweg 35a Sonntags 10.30 English : Bezuidenhoutseweg. 157 Sunday 10,00, 17.30 Français : Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00	Buurt- en kerkhuis Bethel , Thomas Schwenckestraat 30, elke maandag 19.30u Taizéavondgebed Zorgvlietkerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering Koningkerk Voorburg elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering
---	--	--	---	---	--	--	--	--

Symbolen: 🎵 met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; 👤 voorganger met preekconsent; ✠ kerkelijk werker; ⚡ proponent (ds i.o.) 🏠 missionair pionier

Doordeweekse diensten: ■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering ■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

AGENDA: JANUARI

Meer op kerkindenhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor februari s.v.p. opgeven via redactie@kerkindenhaag.nl. Ga naar kerkindenhaag.nl voor digitale opgave en de jaarplanning (grijze balk onderaan).

Geloven Nu

Oecumenische gespreksgroep over de betekenis van geloof en godsdienst tegenwoordig. Uitwisseling van ervaringen.

Ma 2, 20-22 u ■ Agneskerk

‘Verboden vlucht’

Samen eten, film kijken en nabespreken. ‘Verboden Vlucht’ is een documentaire (Hester Overmans, 2014) over een mislukte vluchtpoging van een gezin uit de DDR van 1983. De Duitse predikant Reinhold Philipus geeft een toelichting. Opgave: tel. (070) 325 0779.

Do 5, 18 u, € 15 ■ Remonstrantse kerk.

Gratis concert

Wekelijks lunchconcert, met wisselende repertoires en instrumenten.

Woensdagen, 12:45-13:15 u ■ Kloosterkerk

Vredesgebed

Maandelijks bijeenkomst om met gebeden, gedachten en woorden vrede uit te stralen voor leed dichtbij en ver weg.

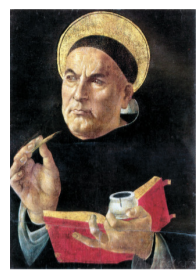
Vrijdag 6, 13:15 u ■ plein voor Jacobuskerk

Taizé

Iedere week meditatieve stilte, gezangen en inspiratie in de sfeer van Taizé.

Maandagen, 19:30-20:15 u ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

Thomas van Aquino

De bekende theoloog Thomas van Aquino schreef een minder bekend traktaat over hartstochten en gemoedsbewegingen, Summa Theologiae. Wat kan hij ons leren over liefde, verdriet en woede? Drie lezingen door broeder Johannes Paulus.

Di 10, 17, 24 ■ Broeders van Sint Jan, Oude Molstraat 37

Bijbelklas

Onder zakenlieden van de Amsterdamse Zuidas zijn de bijbelklassen van christelijk-cultureel centrum ‘De Nieuwe Poort’ populair. De Kloosterkerk begint voor gelovigen en zoekenden een klas over het boek Johannes. Leiding: beurtelings ds. Rienk Lanooy en

ds. Margreet Klokke. Opgave: kerk.bureau@kloosterkerk.nl.

Do 12 en 26 jan, 9 en 23 feb ■ Kloosterkerk

Lekker eten

Een gezond en gezellig driegangendiner voor een kleine prijs. Opgave: Margriet den Heijer, margriet@betheldenhaag.nl.

Dinsdagen en laatste vrijdag van de maand, 18-19:30 u ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

Naar de kroeg

Borrelen in een café met ruimte voor diepe gesprekken. Gastheer: ds. Axel Wicke.

Do 12, 20 u ■ De Vrome Freule, Fahrenheitstraat 558

Habermas

Gespreksavond over ‘de openbare debatruimte’ en de staat van de Nederlandse democratie op basis van het boek *Stukturwandlung der Öffentlichkeit* van politiek filosoof Jürgen Habermas. Leiding: dr. Arne Jonges.

Do 26, 20-22 u, € 5 ■ Houtrustkerk

Islam volgens moslims

Ga mee op bezoek naar een Haagse moskee. Kennismaking en diner met de gelovigen. Hoe zien zij hun geloof en geloofsleven? Wat vinden ze van het jarenlange integratiedebat? Opgave: houtrustkerk@gmail.com. Info: ds. Karl van Klaveren, tel. 0611041992. Di 31, 18-21 u ■ Locatie later bekend

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Januari 2017, jaargang 20, nr. 192

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag en de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost.

Contact:

redactie@kerkindenhaag.nl
Tel. 06 30 16 48 20
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen

Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Irna van der Wekke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Hans Hemmes (kerkdiensten), Eric van den Berg (acquisitie), Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Matthijs ter Meer (fotografie), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

KERKINDENHAAG.NL/ADVERTEREN
E-MAIL: ADVERTEREN@KERKINDENHAAG.NL
TEL.: 06 34009124 (ERIC VAN DEN BERG)

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkindenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 00077749 10

MOET JE LEZEN

Gids om uit kerkelijk doolhof te komen

Deskundigen die hun tanden durven zetten in het instituut kerk en daar ook leesbaar over schrijven, zijn er niet veel. De rooms-katholieke Ad van der Helm (pastoor, Haags bestuurder) en Petra Stassen (juriste, adviseur landelijke r.k. kerk) doen dat wel. *God is verhuisd; naar nieuwe gelovige gemeenschappen* heet hun boek. Met een helikopterblik cirkelen ze boven het Nederlandse kerkelijke landschap en ze beschrijven nauwkeurig wat ze zien. In kort bestek behandelen ze de katholieke én de protestantse kerkorganisatie. Verder proberen ze achter de horizon te kijken: wat is de toekomst van gelovigen die elkaar willen blijven opzoeken?

De auteurs bezondigen zich niet aan wensdenken, overspannen verwachtingen, luchtflitsen maar evenmin aan defaitisme. Ze schrijven vooral eerlijk over de kerk. Ze concluderen bijvoorbeeld: ‘De PKN en de R.K. Kerk ogen vermoeid, het zijn grote instituten op lemen voeten.’ Dit gezegd hebbende schrikken ze er ook niet voor terug scherp slippen in beide kerkverbanden op hun plaats te zetten. Protestantse afscheiders en katholieke bisschoppen die ‘het kaf van het koren willen scheiden’ noemen ze a-religieus; die mensen verbinden immers niet, gemeten naar de grondbetekenis van religie: verbinden.

Hun voornaamste aanbeveling ligt voor de hand: geloof, mensen, middelen en de juiste organisatie bij elkaar brengen. Dat is, bij alle voortreffelijkheid, tegelijk de zwakte van het boek. Iedereen kan dat bedenken. Maar het is ook de verdienste van hun voorstellen, dat alle scenario's begrijpelijk worden uitgelegd. Het boek is een leesbare gids om uit het doolhof van afbraak en tegelijk nieuwe interesse voor het christendom te komen. Wat nodig is – schrijven ze – zijn twee pijlers. Aansprekende visies en een bijzondere karaktereigenschap: geduld bij het uitproberen van iets nieuws. Oftewel: elkaar dulden en de ruimte geven. Het lijken me essentiële maar ook helaas schaarse eigenschappen.

JAN GOOSSENSSEN

PETRA STASSEN, AD VAN DER HELM: GOD IS VERHUISD. UITGAVE BERNE MEDIA.

Filosofen op de kansel

Wat een boeiende ontmoetingen waren dat in de Kloosterkerk! Wie er niet bij was, komt er toch nog dichtbij in het prachtig uitgevoerde boekje met negen preken, *Filosofen op de kansel*. ‘Wat hebben Athene en Jeruzalem met elkaar te maken?’, zei een kerkvader lang geleden. Wel, in deze preken blijkt dat er tussen wijsbegeerte – van Socrates tot Hanna Arendt – en Heilige Schrift boeiende raakvlakken zijn. Maar de auteurs laten ook zien dat wat hetzelfde klinkt, nog niet hetzelfde is. Margreet Klokke zegt daar mooie dingen over als zij het over de betekenis van ‘overgave’ heeft bij Schopenhauer. Wat ik plezierig vond, is dat de schrijvers je niet voor de voeten lopen met voorbarige oordelen over de filosofen. In kort bestek weten ze je te bepalen bij een rode draad en tasten ze af of daar enig bijbels garen mee valt te spinnen. ‘Illustratief’, letterlijk en figuurlijk, zijn de paginagrote foto's van de bustes die Eveline van Duyl van de filosofen maakte. Ze zijn gemaakt van verschillende materialen, die verband houden met de persoonlijkheden. Nietzsche is samengesteld van houtspaanders, want ‘hij heeft maar weinig heel gelaten van de grote verhalen van de westerse cultuur’. Bepaald geen preek van de leek of een preek voor eigen parochie, deze bundel. Het is een proeve van zorgvuldig luisteren en afgewogen (s)preken. Van mij mogen ze Haagse School maken.

ROB VAN ESSEN

FILOSOFEN OP DE KANSEL, DOOR MARGREET KLOKKE, RIENK LANOY, PIETER LOOTSMA. SKANDALON. 2016. ISBN 978-94-92183-35-4.

OPROEPEN

Kleren

In de opvanglocatie tegenover de Antonius Abtkerk wonen bijna honderd asielzoekers uit Syrië en Eritrea. De kerk zamelt kleding in voor de nieuwe bewoners. Er is altijd meer nodig. Alle hulp is welkom. Info bij diaken Ronald van Berkel, r.vanberkel@rkdenhaag.nl.

Koks

Het Multicultureel Ontmoetingscentrum (Schilderswijk) kookt wekelijks voor twintig tot tachtig Hagenaars die weinig te besteden hebben. Wie wil één keer per maand of wekelijks de koksmuts op doen en een vegetarische maaltijd voorbereiden? Info bij directeur Marie-Anne van Erp, marie.anne@moschilderswijk.nl.

Toneelhulp

Buurt-en-kerkhuis Bethel werkt aan een toneelspel en zoekt helpende handen voor de repetities (eind januari) en voorstellingen (februari). Taken: gasthouderschap, catering/bar, coördinatie. Info bij diaconaal werker Klaas Bruins, tel. 06 38 95 16 38.

advertentie

CDA 15 maart 2017:
Verkiezingen Tweede Kamer

Weet u al op welke partij u gaat stemmen? Er is zoveel onrust, onzekerheid, wantrouwen. Het CDA Den Haag organiseert gesprekken over politiek, over de samenleving waarin we leven, over wantrouwen én vertrouwen. Ook voor niet-CDA-stemmers. Kom naar de bijeenkomsten die we vanaf half januari organiseren, of nodig ons uit bij uw soos, gespreksgroep, aan uw keukentafel. Meer weten? Stuur een mail naar chris.vandam@cda.nl

Lezing: is Afrika onderontwikkeld?

Wat bedoelen we als we zeggen dat Afrika een ‘onderontwikkeld’ continent is? In welk opzicht is het problematisch dat niet alle landen de kapitalistische ontwikkelingen van het Westen bijbenen of nastreven? Econoom Robbert de Quant komt erover vertellen in de doopsgezinde kerk. Daarbij wordt ook gekeken naar projecten van het doopsgezind wereldwerk in Tanzania.

DINSDAG 10 JANUARI, 20 UUR. DOOPSGEZINDE KERK.

advertentie

Wende uitvaartzorg

wanneer het leven een wending neemt...

Gesina Versteeg

070 397 15 77 | www.wenduitvaartzorg.nl
samen@wenduitvaartzorg.nl

VERSE THEOLOGIE VLOEIBARE GRENZEN

HET GEBEURT ME VAAK BIJ ENQUÊTES over wat ik geloof: de voorgeprogrammeerde antwoorden op de vraag wie God voor mij is, zijn zelden de mijne. Ze duwen me in hokjes waar ik niet zijn wil. Ik vraag me altijd af of ze geen betere kunnen bedenken. Onlangs las ik het boek *God, iets of niets? De postseculiere maatschappij tussen 'geloof' en 'ongeloof'* van Taede A. Smedes. Een heldere inleiding op het snel veranderende religieuze landschap in Nederland. Het gaat in op de vraag waarom ik – en ik vermoed: velen met mij – me dikwijls niet herken in de klassieke bewoordingen waarmee Godsgeloof wordt omschreven.

Smedes begint met popster David Bowie en het ongrijpbare van diens muziek- en levensstijl. Klassieke onderscheidingen voldoen niet meer om die te beschrijven en dat geldt ook voor zijn omgang met spiritualiteit. Daarmee is Bowie il-

lustratief voor onze tijd. De traditionele tegenstelling tussen geloof en ongelooft verdwijnt in rap tempo en er komen nieuwe vormen van religiositeit voor in de plaats. Anders dan vaak wordt beweerd, worden we niet ongeloviger, maar anders-geloviger.

De traditionele tegenstelling is die tussen theïsme en atheïsme. Wat zij gemeen hebben is een klassiek Godsbeeld van een persoonlijke God die zich buiten het universum bevindt en kan ingrijpen in kosmos en mensenlevens. Theïsten omhelzen dit beeld, de ‘nieuwe atheïsten’ (Harris, Dawkins, Dennett) wijzen het radicaal af.

De manier waarop met religiositeit wordt omgaan, past allang niet meer in deze opvattingen. Veel mensen sprokkelen hun opvattingen bij elkaar en zijn daarin reuze flexibel. Grenzen tussen geloof en ongelooft zijn vloeibaar geworden. Smedes onderscheidt drie categorieën. Zo zijn er

de ‘religieuze atheïsten’ die niets hebben met het traditionele godsgeloof (theïsme), maar die zich evengoed verzetten tegen het militante atheïsme en het nihilistische wereldbeeld dat leven en kosmos zinloos zijn. Zij noemen zichzelf religieus zonder dat ze geloven in G/god. Niet een hogere macht maakt het leven en de kosmos zinvol of heilig, maar zij zijn het in zichzelf. Zij roepen in de mens een diepe, mystieke verwondering op, die zin geeft aan het bestaan.

Daarnaast zijn er de ‘religieuze naturalisten’ die evenmin een bovennatuurlijke werkelijkheid aanvaarden, maar tegelijkertijd ervaren dat de evolutie niet een doel- en zinloos proces is, maar dat materie iets kan voortbrengen dat meer is dan de som der delen. Zij worden overweldigd door de schoonheid van de natuur, die verwijst naar het onkenbare, dat groter is dan de mens. Ten slotte verwijst Smedes naar de ‘post-theïsten’ (als Kearney en Caputo), die vanuit theologi-

sche hoek zoeken naar nieuwe vormen van Godsgeloof, zonder dat van te voren vaststaat wie God is. Of je G/god met een hoofdletter moet spellen is daarbij al een vraag. Ook zij verwijzen opvallend vaak naar de mystiek, waarin het onkenbare van God een belangrijke rol speelt. Meister Eckhart is favoriet.

En Smedes zelf? Hij ziet graag een dialoog tussen deze nieuwe vormen van religieus geïnspireerde gedachtegoed. Ze vinden elkaar in de overtuiging dat – het nihilisme voorbij – de werkelijkheid uiteindelijk vol van zin en betekenis is.

RIENK LANOY

TAEDE A. SMEDES, GOD, IETS OF NIETS? DE POSTSEculIERE MAATSCHAPPIJ TUSSEN 'Geloof' EN 'ONGeloof'. UITGAVE AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS 2016.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Aanklacht

Je hebt gelijk, hoor, Geert, dit land is ziek, gezien het aantal mensen dat in zee ging of wegloopt met jouw duistere beweging. Wat is er aan de hand met Jan Publiek?

Ja, Geert, de rechters zijn hier knettergek, omdat ze jou alleen een standje geven, terwijl je eigenlijk je hele leven zou moeten brommen voor je grote bek.

Ja, je moet kunnen zeggen wat je wil dus ook hardop, en zonder angst en vrezen uit de koran wat verzen durven lezen. Nu houdt de moslim zich maar liever stil.

Het klopt; tradities raken hier bekneld. Ik denk hierbij vooral aan tolerantie Die ik vandaag zo weinig in ons land zie Ik hoop dat ie in ere wordt hersteld.

Maar Geert, je hebt gelijk: dit land is ziek. – Een varkenskop bij vluchtelingenhuizen, – Moskeën, rijk beklad met hakenkruizen... Het lijdt aan jouw verdorven politiek!

Ja, Geert, dit land is bijna terminaal en zal nog helse pijnen moeten lijden, zolang je maar het virus blijft verspreiden. O God, is er geen dokter in de zaal?

Haagse agenda Lutherjaar

Uit de film 'Storm'.

AGENDA Op 31 oktober 2017 is het 500 jaar geleden dat Maarten Luther zijn 95 stellingen vastspijkerde aan de deur van de slotkerk te Wittenberg. Dit wordt gezien als het begin van de Reformatie en van wat we nu 'protestantisme' noemen: een vernieuwingsproces dat de kerk en de wereld heeft veranderd. Tot 31 oktober 2017 zijn er tal van activiteiten rond 500 jaar protestantisme. Een overzicht van wat er deze maand in Den Haag gebeurt.

Lezingen Duitse bibliotheek

De komende winteracademie van de Deutsche Bibliothek stelt Luther centraal. Zijn betekenis, werken en verhouding tot tijdgenoten als Erasmus komen in vier lezingen aan bod. Dat gebeurt op vier woensdagen in januari, 16-17.30

uur, Witte de Withstraat 31-33. De eerste drie Duitstalige lezingen worden verzorgd door hoogleraar rechtsgeschiedenis Viola Heutger en rechtsexpert Ulrich Thole. De vierde en Nederlandstalige lezing over Luther versus Erasmus is van hoogleraar cultuurgeschiedenis Hans Trap-

man van de Erasmusuniversiteit. Toegang: € 8 per lezing of € 30 voor de vier. www.deutschebib.de.

Muziek Lutherse kerk

Muziek rond Maarten Luther, luisteren en zelf zingen. Gezongen worden zowel liederen van Luther zelf als van musici die door hem geïnspireerd werden. Het gesproken woord wordt afgewisseld met veel muziek, 'precies zoals Luther het graag zou horen'. Met medewerking van Monique Schendelaar (cantor), Chris de Graaf (organist) en Cantorij Maarten Luther. Woensdag 18 januari 20 uur, Evangelisch-Lutherse kerk. Toegang vrij, collecte bij de ingang. Luthersdenhaag.nl.

Lezing Antonius Abtkerk

Lezing: 'Maarten Luther, wat heeft hij ons nog te zeggen?' Em. pastor John Batist gaat nader in op zijn leven en werken. Donderdag 19 januari, 14.30-16.30 uur, Pastorie Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Aanmelden: tel. 354 17 42 of secretariaat@parochie-antonius-abt.nl. Kosten: vrijwillige bijdrage.

Lutherbier

Gemeenteleden uit Luthers Den Haag, Amsterdam en Woerden vrouwen samen 'Lutherbier'. De laatste duizend liter worden half januari geleverd. Bestellen kan via LutherBier@gmail.com (12 flesjes voor € 25).

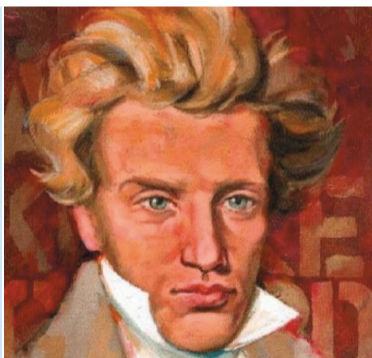
Bioscoopfilm Storm

De film Storm speelt zich af in de middeleeuwse Lage Landen, waar de twaalfjarige Storm (Davy Gomez) ziet hoe zijn vader Klaas (Yorick van Wageningen) wordt gearresteerd. Klaas is door de Inquisitie betrappt tijdens het drukken van een belangrijke, maar verboden brief van Maarten Luther. Storm weet te ontkomen met de originele drukletters en wordt zo ongewild het middelpunt van de jacht op de brief. Vanaf half januari in Pathé.

Geloof volgens Kierkegaard

Is geloven absurd? Volgens de negentiende-eeuwse Deense filosoof, theoloog en cultuurcriticus Søren Kierkegaard hadden de discipelen al moeite met Jezus: dat God zich zou openbaren in een mens die de dood verkoos boven koningschap was nogal mysterieus. Hij schreef een indringende analyse over God en liefde: Gods opdracht aan Abraham om zijn zoon te offeren. Theoloog Jan Eikelboom nodigt belangstellenden uit voor een serie avonden over Kierkegaard.

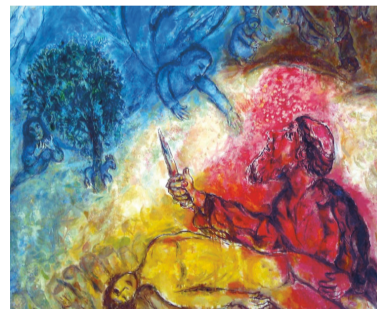
VANAF DINSDAG 10 EN 24 JANUARI, 20-22 UUR. BOSBESKAPEL. OPGAVE: (070) 325 78 11.

Abraham in drie grote religies

Ongeveer de helft van alle Hagenaars noemt zich religieus. Deze maand vertelt professor dr. Marianne Moyaert (interreligieuze dialoog, Vrije Universiteit) in de Kloosterkerk over Abraham in de tradities van jodendom, christendom en islam. Eerst werpt ze licht op het transcendente in de tradities, daarna vertelt ze over haar eigen geloof. Een avond in de serie Kloosterkerkacademie.

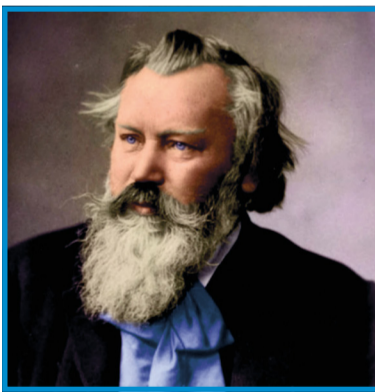
WOENSdag 25 JANUARI, 20:15 UUR, € 5.

Film: leven van Hannah Arendt

De Houtrustkerk vertoont het biografisch drama 'Hannah Arendt' van Margarethe von Trotta (2012). De Duits-Joodse filosofe Hannah Arendt schreef in vluchtland Amerika voor dagblad *The New Yorker* over haar ervaringen in Nazi-Duitsland en over het proces tegen Adolf Eichmann in Israel. SS-officier Eichmann zette het plan voor de logistiek van de jodenvernietiging op papier. Film met lunch.

ZONDAG 22 JANUARI, 12:30 UUR, € 7,50.

Portretten van zes componisten

Waar lag de moed van bekende componisten van klassieke muziek, en wat waren hun tekortkomingen? In hun afkomst waren ze soms niet eens bevoorrecht. Vaak waren het gewone mensen met één uitzonderlijk talent dat het uiterste van ze vroeg. De weg naar roem – van de provincie naar de stad, van armoede naar enige welstand – was lang. De meesten werden geconfronteerd met de gevolgen van oorlog. Chopin, Schönberg en Bartók waren zelfs vluchteling. In de remonstrantse kerk geven muziekdeskundigen Hans Jacobi (organist, docent) en Jan-Willem van Reem (artistiek manager Edesche Concertzaal) dit jaar portretten van zes componisten. Deze maand: Johannes Brahms.

ZATERDAG 14 JANUARI, 10:30-12:30 UUR, € 5.

COLUMN

VLUCHTELING OVER DE DREMPEL

RUIM TWEE JAAR GELEDEN SLOTEN WIJ [echtbaar Hoitenga/De Groot, red.], ons aan bij een groepje dat geregeld contact onderhield met 'de mannen', vluchtelingen die eerst in de Sacramentskerk en later in de Zilverstraat waren gehuisvest. Wat wij hebben geleerd die laatste jaren? Allereerst: diep respect voor hen die onder vaak barre omstandigheden vluchtend huis en haard hebben verlaten, met achterlating van iedereen en alles wat hun lief was. En die door alle pijn en verdriet en trauma's heen hier proberen – vaak stapje voor stapje – weer grip op hun leven te krijgen. Dus: Nederlands leren, aan sport doen, gesprekken voeren met hulpverleners en therapeuten. En werken aan hun dossiers met de helpers van Vluchtelingenwerk. Dus langzaam weer oprakbellen.

Omdat taal en cultuur altijd problemen zijn, komt het erop aan geduld te hebben bij het

luisteren naar hun wel-en-wee-verhalen. Over toen en nu. Om met hen te zoeken naar mogelijkheden.

Het is verrijkend als je wederzijds de contacten onderhoudt. Hoe leefden zij ook met ons mee bij geboortes en overlijden! Het raakte ons toen wij uitgenodigd werden bij een doop van een van hen. De band was hechter dan we dachten. Het is moeilijk om te leven zonder geld. Legaal geld verdienen is voor hen verboden. Dus is het zoeken naar klussen als verven, koken, helpen verhuizen, poetsen, meehelpen in de tuin, een kerkzaal of andere zaaltjes schoonmaken. Daarvoor krijgen ze dan meestal een enveloppe met inhoud.

Het is/was moeilijk voor sommige mannen om de eerste keer dat geld aan te nemen. 'We zijn toch vrienden?' 'Jullie geven ons ons mens-zijn terug!' Dat komt binnen. Net als die keer toen we met tien mannen naar het Zuiderstrandtheater gingen en enkelen na afloop zeiden dat ze

zich gewoon mens tussen de mensen hadden gevoeld. De les was: altijd zijn ze zich van hun uitzonderingspositie bewust.

Het contact werkt ook grensverleggend voor jezelf. Toen een van de jongens die niet in de BedBadBrood-afdeling in de Zilverstraat gehuisvest is, bezweet na het sporten, bij ons aankwam en Gerrit hem de douche aanbood, moest ik even slikken. Iemand toelaten in wat toch mijn privéterrein is: de badkamer. Onlangs hielp hij ons in de tuin. Weer droop hij van het zweet. Toen bood ik hem de badkamer aan. Ik was een drempel overgegaan.

Vorig jaar met Kerst had de steungroep de mannen gevraagd of ze een kerstententje op prijs zouden stellen. Na overleg besloten ze om liever geld te vragen. Omdat ze dan hun telefoontjes konden opladen om weer eens iets van de familie thuis te kunnen horen. Wéér waren wij van onszelf uitgegaan en hadden wij

Opvang aan de Zilverstraat

ons te weinig in hen verplaatst. In één zin samengevat: Vluchtelingen hebben ons leven verrijkt.

RINNY HOITENGA EN GERRIT DE GROOT